

IBERITZACIÓ A LA RIBERA D'EBRE

SEBES (Flix)

Aquest jaciment fou donat a conèixer en la bibliografia arqueològica amb motiu de l'article que M. Sans (1) publicà sobre les seves prospeccions a la Ribera d'Ebre. Més tard, M. Genera (2) comenta un petit conjunt de materials allí recollits. Recentment, en el núm. 2 de la present Miscel·lània, publicarem un breu article,* avanç dels estudis que estem realitzant sobre els materials recollits en el jaciment, el resultat dels quals oferim a continuació.

SITUACIÓ I DESCRIPCIÓ

La troballa s'assenta sobre dos aturonaments camusos de 80 i 90 m.s.n.m. situats a la partida de Sebes, dins del terme municipal de Flix, a la vessant dreta del Barranc de Sant Joan. L'indret, a la riba esquerra de l'Ebre, apareix gairebé enfront del Barranc del Mosselló o Mussilló (3) i domina, a més de gran part del trajecte del riu i de les seves riberes, una vasta extensió de territori que, tot i seguint l'esmentat barranc de Sant Joan, s'encamina pel nord a les terres de Lleida.

El relleu està format per margues, conglomerats i argiles guixoses, formacions que semblen representar l'oligocè de la zona. Els vessants apareixen mig coberts per una garriga clara, amb algun pi escadusser; a la plana al·luvial, oliveres.

* *Nota de la Redacció:* C. Garola fa referència al treball sobre aquest mateix tema, on només constava un sol nom, quan en realitat era fet en col·laboració entre ell mateix i l'autor que subscriu.

La situació geogràfica respecte al meridià de Greenwich és: 41° 14' 30" de latitud nord i 0° 31' 23" de longitud est, segons el full núm. 444 «Flix» de l'Institut Geogràfic i Cadastral, escala 1:50.000, 3ª edició de 1979.

El lloc és un excel·lent punt d'observació, i com a tal fou utilitzat, almenys durant la guerra civil 1936-39, de la qual resten trinxeres. Aquestes ocupacions amb finalitats militars han alterat sensiblement la superfície del solar; a més a més, en alguns punts s'observen cales que deixen aflorar murs de filades de pedra seca, fruit de l'acció continuada d'incontrolats. En superfície són visibles fragments d'adobs de pasta marró clar compactada.

ELS MATERIALS

Els materials apareixen molt fragmentats i corresponen als recollits en repetides prospeccions de superfície, afavorides, valgui l'expressió, per l'arreglega de ceràmiques deixades pels excavadors en les rodalies de les esmentades cales, la qual cosa ens ha permès de reconstruir sobre el paper alguna de les formes.

Un cop examinats i vistes les seves característiques, podem diferenciar els recollits en l'aturonament de cota baixa, dels apareguts en el més enlairat. És per això que parlarem de Sebes I i de Sebes II, respectivament, termes que es corresponen amb els de Sebes i Dalt de la Vall de Sebes, proposats per M. Genera (4). Aquesta diferenciació ens serà força important a l'hora d'establir unes conclusions.

Inventari dels materials

Per manca d'una estratigrafia, presentem la relació de les peces recollides, classificades segons la seva naturalesa material i, dins d'aquesta, agrupades per tipus. A més, atès que s'ofereix la representació gràfica de tots els objectes, hem cregut oportú simplificar al màxim la descripció d'aquests, no detallant les mesures que són fàcilment comprovables per mitjà d'escales gràfiques presents en totes les figures.

SEBES I

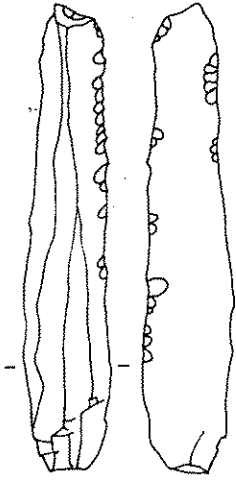
MATERIAL LÍTIC

- 1.- Làmina-ganivet
- 2.- Ascla denticulada
- 3.- Ascla denticulada
- 4.- Ascla amb osca
- 5.- Ascla amb vora abatuda
- 6.- Aixa perfectament conservada i ben polida, de forma triangular. La seva coloració pren una gamma des del taronja al gris fosc.
- 7.- Objecte de gres grisenc-verdós, de forma triangular, amb traces d'haver estat polit.

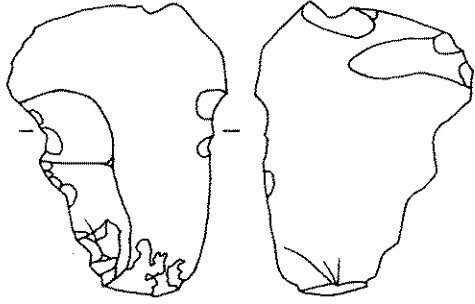
MATERIAL CERÀMIC A MÀ

Fragments de vora

- 8.- Fragment de vora recta i llavi arrodonit. Les superfícies són molt grol·leres i de color marró-vermellós. La pasta, marró, té abundós desgreixant de mica i quars.
- 9.- Fragment de vora quelcom exvasada i amb el llavi arrodonit. Les superfícies són grol·leres i d'una tonalitat marró-ataronjada. La pasta grisenca presenta abundós i groller desgreixant de quars i mica.
- 10.- Fragment de vora recta i llavi arrodonit. La superfície externa és força grollera i la interna es troba allisada irregularment, i són de color marró-ataronjat. La pasta, de la mateixa tonalitat, té un desgreixant groller i mitjà de quars i mica.
- 11.- Fragment de vora recta amb el llavi en bisell. Les superfícies es troben allisades irregularment i són de color gris-ataronjat. La pasta té un desgreixant mitjà calcari. És de color grisenc-fosc.
- 12.- Fragment de vora quelcom exvasada i llavi apuntat. Les superfícies, grol·leres, són de color marró-ataronjat. La pasta de color gris plom té abundós desgreixant calcari i de quars.
- 13.- Fragment de vora pràcticament recta amb el llavi arrodonit. Les superfícies són grol·leres i presenten una tonalitat marró-beige l'externa, i ataronjada la interna. La pasta, grisenca, té un desgreixant groller i mitjà de quars i mica.
- 14.- Fragment de vora exvasada i llavi arrodonit. Les superfícies es troben molt ben allisades i amb restes de brunyit. La coloració d'aquestes, com també de la pasta, és grisenca i té abundós petit desgreixant de quars i mica.
- 15.- Fragment de vora exvasada amb llavi apuntat. Les superfícies es troben allisades i amb restes de brunyit. La coloració d'aquestes, com també de la pasta, és grisenca i té abundós petit desgreixant de quars i mica.

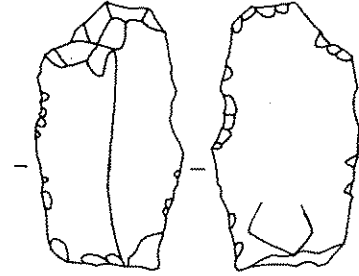
1

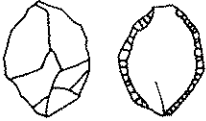
2

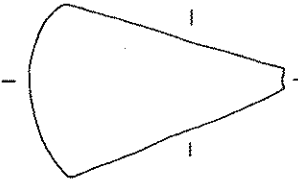
3

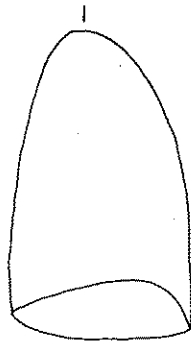
4

5

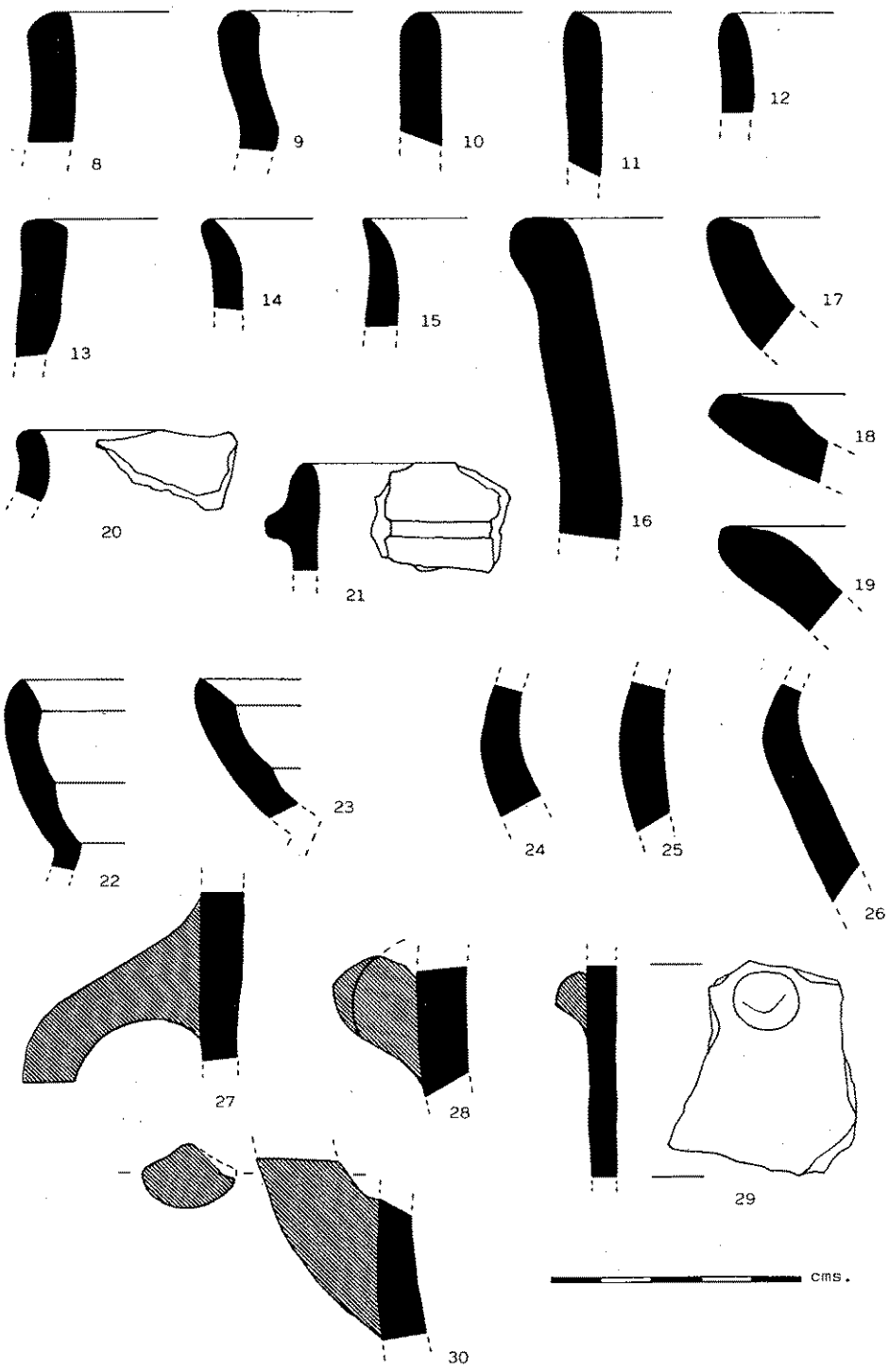

7

6

- 16.- Fragment de vora exvasada i llavi aplanat. No podem donar un altre tipus d'informació d'aquesta peça, puix que ha desaparegut a l'actualitat, i solament se'n conserva un dibuix.
- 17.- Fragment de vora d'un plat/tapadora amb el llavi en bisell. Les superfícies es troben quelcom degradades encara que s'aprecia en alguns sectors el seu allisat originari. La coloració és marró-ataronjada. La pasta marró-beige té abundosíssim i irregular desgreixant de quars i mica que aflora a les superfícies.
- 18.- Fragment de vora d'un plat/tapadora, amb el llavi en bisell. Ambdues superfícies es trobaven orginàriament allisades, i mostren a l'actualitat una forta erosió. L'externa mostra un color grisenc i la interna, un grisenc vermellós. La pasta, grisenca fosca amb tonalitats taronges, mostra la utilització de matèria orgànica com a desgreixant per la presència de múltiples foradets deixats a conseqüència de la coccio.
- 19.- Fragment de vora d'un plat/tapadora amb el llavi apuntat. En l'actualitat mostra una forta erosió, aflorant un abundós i irregular desgreixant de quars i mica. És de color marró ataronjat.
- 20.- Fragment de vora exvasada amb el llavi arrodonit i decorat a base de digitacions. Les superfícies es troben allisades i brunyides, i són de color gris cendra. La pasta, gris plom, té un petit desgreixant calcari.
- 21.- Fragment de vora recta i llavi arrodonit. Sota d'aquest té un cordó llis de secció triangular, disposat horitzontalment, i vèrtex arrodonit; emmotllat a expenses de la peça. Les superfícies ofereixen un aspecte molt erosionat. És de color marró-grisenc. La pasta, del mateix color, té un abundós desgreixant groller calcari.
- 22.- Fragment de vora exvasada convexa per fora i acanalada per dins, i inflexió amb el coll formant aresta interna. Llavi en bisell. Les superfícies estan cobertes per una engalba brunyida de color ocre terrós a l'externa i negrós a la interna. La pasta, també negrosa, conté abundós desgreixant de quars i mica.
- 23.- Fragment de vora exvasada convexa per fora i acanalada per dins, amb llavi en bisell. Les superfícies es troben fortament degradades. La pasta és de color gris fosc amb tonalitats més clares en algun punt, presentant un abundós desgreixant mitjà de quars i mica que aflora a les superfícies. Originàriament, deuria estar brunyida.

Peces carenades

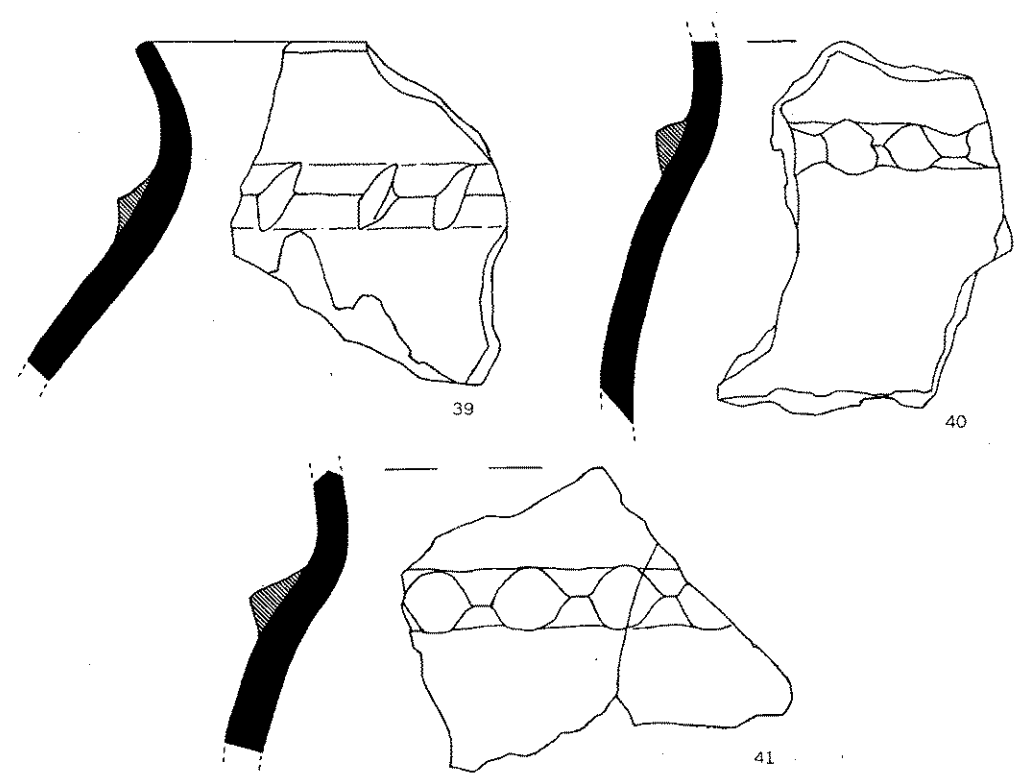
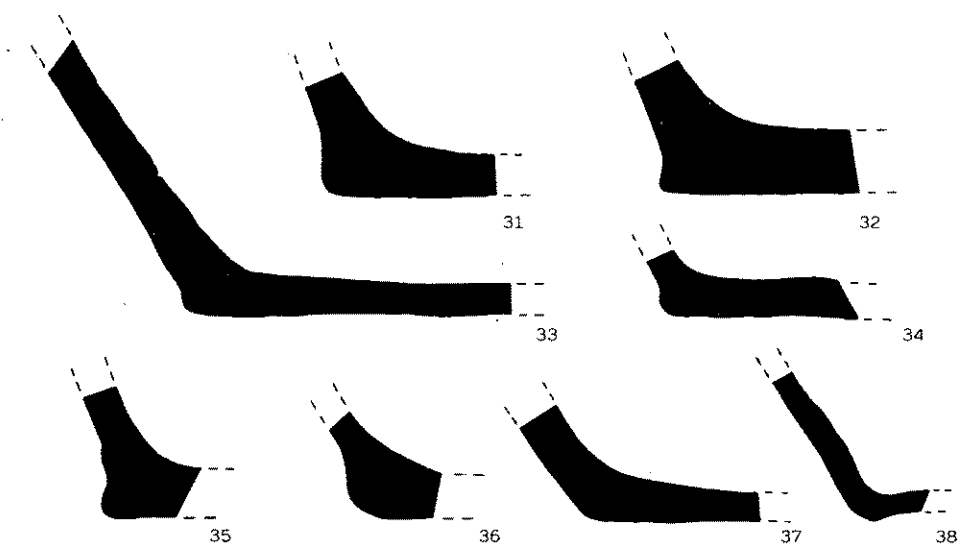
- 24.- Fragment de carena d'un vas de superfícies allisades. L'externa presenta una engalba de tonalitat gris-verdosa. Tant la superfície interna com la pasta són de color gris, veient-se en ambdós desgreixant de quars i mica.
- 25.- Fragment de carena d'un vas de superfícies marronoses molt erosionades. La pasta, també marronosa, té abundós i irregular desgreixant de quars i mica.
- 26.- Fragment de la carena d'un vas de superfícies ben allisades color marró-ataronjat. La pasta té desgreixant calcari i és del mateix color que les superfícies.

Elements de prensió

- 27.- Fragment de paret d'un gran vas, del qual desconeixem la forma originària, en què es conserva part d'una nansa de cinta de secció subrectangular. Tant les superfícies com la pasta són de color marró-ataronjat. Aquesta darrera és molt porosa i presenta un desgredant calcari, juntament amb múltiples foradets deixats a conseqüència de la cocció de matèria orgànica utilitzada com a desgredant.
- 28.- Fragment de paret, en el qual s'observa l'aplicació d'una prominència acabada en doble mugró cònic. Les superfícies són grolleres, essent de color marronós l'externa i negra la interna. La pasta, també negra, posseeix abundós desgredant de quars, calcària i mica.
- 29.- Petit fragment de paret, de la qual desconeixem la forma en què es conserva un petit mugró cònic de secció subcircular. La superfície és allisada, de color marró ataronjat. La pasta, d'identíc color, posseeix un desgredant quarsífer i micaci.
- 30.- Fragment de nansa de pont, que presenta un regruix longitudinal. La superfície externa és rogenca i la interna, ocre terrosa. La pasta, marró clara, té abundós desgredant de quars i mica.

Fons plans

- 31.- Fragment de fons pla. Presenta una revora al fons. Les superfícies són grolleres, oferint una tonalitat ataronjada. La pasta és de color gris-negrós i presenta multitud de foradets deixats pel desgredant orgànic.
- 32.- Fragment de fons pla. Presenta una revora al fons. Les característiques de les superfícies i de la pasta són les mateixes que les de l'anterior.
- 33.- Onze fragments d'un fons pla i part de la paret prou oberta d'un vas. Presenta una revora al fons. La superfície externa presenta un allisat groller i és de color gris-verdós. La interna es troba molt desgastada en l'actualitat i és de la mateixa coloració que l'externa. La pasta, gris negrosa, té un desgredant irregular de quars i mica, que aflora a les superfícies.
- 34.- Fragment de fons pla. Té revores al fons. Les superfícies es troben molt allisades i són de color marró clar. La pasta gris plom, presenta gran quantitat de partícules de quars i calcària.
- 35.- Fragment de fons pla. Presenta revora al fons. Tant les superfícies com la pasta tenen un color marró ataronjat i ofereixen un petit desgredant de quars i mica.
- 36.- Fragment de fons pla. Té revora al fons. Ambdues superfícies es troben irregularment allisades, presentant algunes protuberàncies. L'externa és negrosa, mentre que la interna és d'una tonalitat quelcom més clara. La pasta, d'igual color que la superfície externa, té abundós i groller desgredant de quars i mica.
- 37.- Fragment de fons pla i de parets rectes i gruixudes. Les superfícies externa i interna, mal allisades, són grisoses. La pasta, amarronada, té abundant desgredant de quars i mica.

Fons còncaus

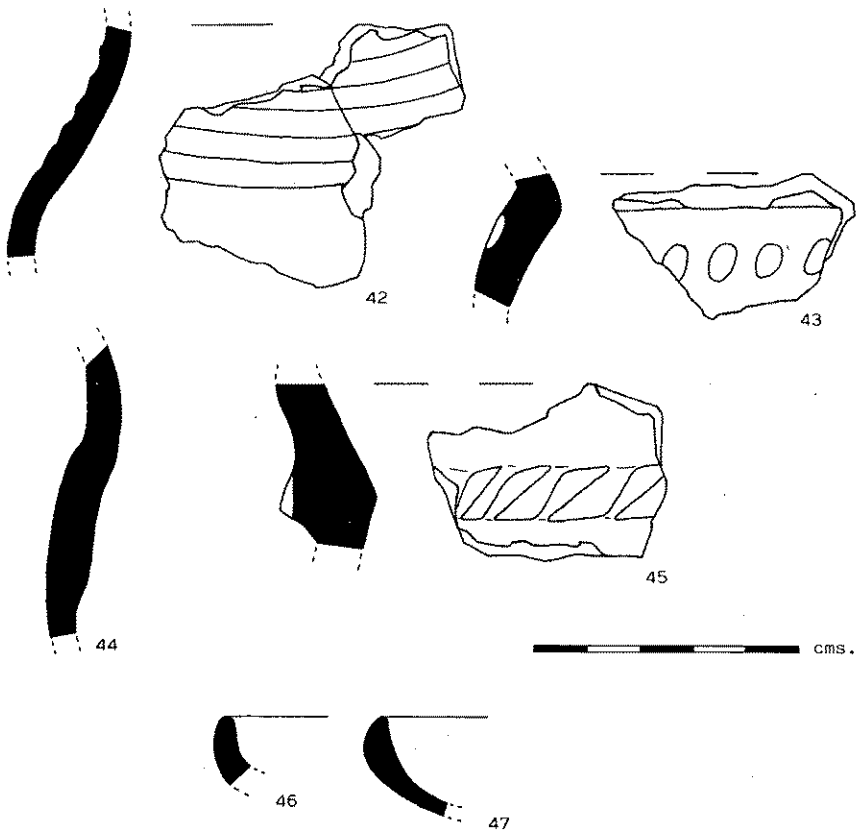
- 38.- Fragment de fons còncau de superfícies mal allisades color gris clar. La pasta, d'igual color, presenta multitud de foradets deixats pel desgrentant orgànic.

Peces bitroncocòniques de perfil en S

- 39.- Fragment pertanyent al terç superior d'un vas de mitjanes proporcions, del qual es conserva una vora exvasada amb llavi aplanat i part de la paret de probable perfil en S. Presenta un cordó aplicat, de secció triangular, amb incisions obliqües traçades amb espàtula, a la inflexió vora/panxa. La superfície interna està espatulada de manera irregular i és de color marró rogenc. L'externa es troba allisada i és de tonalitat vermellosa, a l'igual que la pasta, presentant aquesta un desgrentant mitjà de quars i mica.
- 40.- Fragment pertanyent al terç superior d'un vas de mitjanes proporcions de suau perfil en S. La inflexió vora/panxa és decorada amb un cordó aplicat digitat, de secció triangular. Ambdues superfícies es troben allisades irregularment, essent de color gris clar amb clapes negreses. Abundós i petit desgrentant de quars i mica. Pasta també grisenca.
- 41.- Fragment pertanyent al terç superior d'un vas de mitjanes proporcions de suau perfil en S. La inflexió vora/panxa és decorada amb un cordó aplicat i digitat, de secció triangular. No podem donar un altre tipus d'informació d'aquesta peça, puix que ha desaparegut a l'actualitat, i solament se'n conserva un dibuix.
- 42.- Fragment d'un vas de petites proporcions, del qual deduïm una forma de marcat perfil en S. A la banda superior del fragment es conserva part d'una decoració consistent en acanalats. Ambdues superfícies es troben degradades, encara que s'aprecia en alguns sectors el seu allisat originari, sobretot en l'externa, la qual encara guarda restes d'una engalbé prou fina de color marró clar. La interna i la pasta són d'un to més fosc. Abundós desgrentant mitjà de quars.
- 43.- Fragment pertanyent a la inflexió vora/panxa d'un vas de probable perfil en S. Decoració amb impressions d'unglades. Les superfícies es troben molt erosionades i deixen aflorar gran quantitat de partícules de quars i mica. Superfícies i pasta de color marró-rogenc.
- 44.- Fragment d'un vas troncocònic o de suau perfil en S, de petites proporcions. Ambdues superfícies es trobaven originàriament allisades, però a l'actualitat mostren una forta erosió, aflorant un abundós i irregular desgrentant de quars i mica. Superfícies i pasta són de color marró-rogenc.
- 45.- Fragment pertanyent a la inflexió vora/panxa d'un vas de probable perfil en S. Té un cordó de secció triangular amb incisions obliqües traçades amb espàtula, disposat horitzontalment, emmotllat a expenses de la peça. Les superfícies es troben bastant desgastades i són de color marró-ataronjat. La pasta, marronosa clara, té un abundós desgrentant de mica i quars.

Ceràmiques d'importació

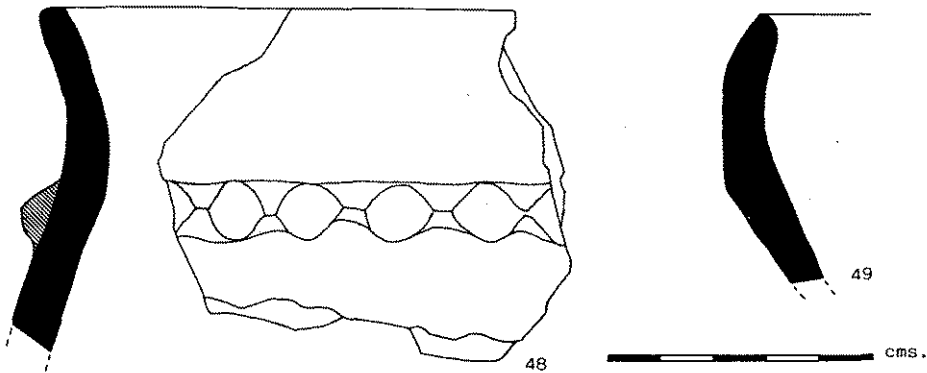
- 46.- Fragment de vora de campaniana B, probablement una 5-A de Lamboglia, de vernís mat i espès, i pasta clara.
- 47.- Fragment de vora de campaniana B, de la forma 5 de Lamboglia; de vernís mat i espès, i pasta clara.

SEBES II

Ceràmica a mà

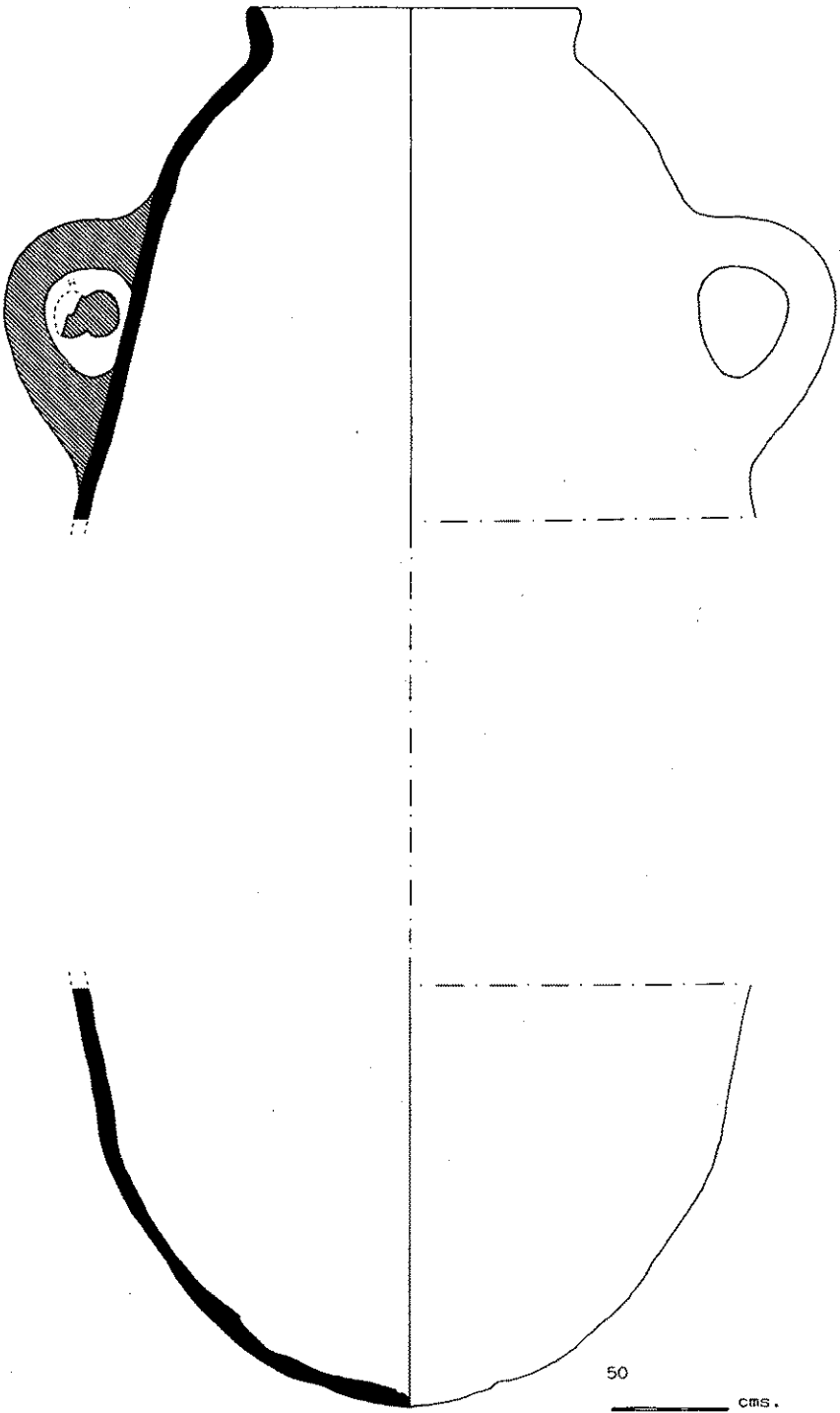
- 48.- Fragment pertanyent al terç superior d'un vas de mitjanes proporcions i de probable perfil en S, del qual es conserva una vora exvasada amb llavi arrodonit. Presenta un cordó digitat aplicat a la inflexió vora/panxa, de secció triangular. Les superfícies es troben allisades irregularment, essent de color grisós l'externa i rogenca la interna. La pasta, també rogenca, ofereix un abundós desgreixant de quars que aflora a les superfícies.
- 49.- Fragment de vora entrant, amb llavi arrodonit. Les superfícies es troben molt desgastades i són de color ocre terrós. La pasta presenta una coloració tipus sandvitx: gris plom, que guarda un nucli color maó. És porosa, amb algunes pedretes.

Ceràmica de torn de tècnica ibèrica

Les àmfores:

- 50.- Àmfora de la qual en l'actualitat es conserva el terç superior i el fons. Presenta una vora que és una prolongació exvasada del cos, el llavi arrodonit i una esquena també arrodonida, sobre la qual se situen dues nan-

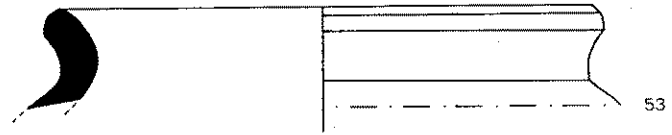
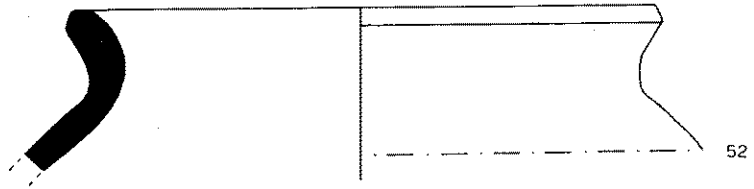
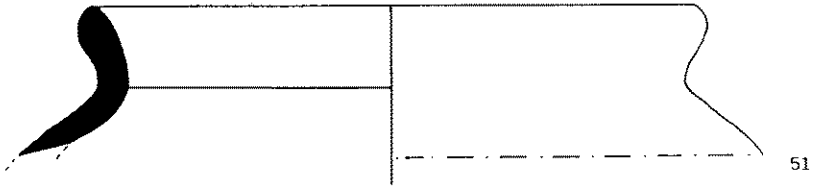

ses de doble tendó. El perfil de la panxa probablement fou sinuós per anar estrenyent-se, formant una base arrodonida. Superfície exterior beige clar i pasta ataronjada, amb abundós desgriquant fi format per pedretes i partícules silíciques i micàcies.

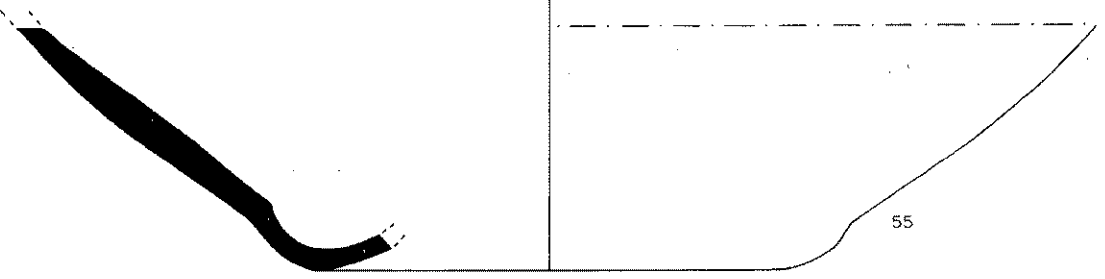
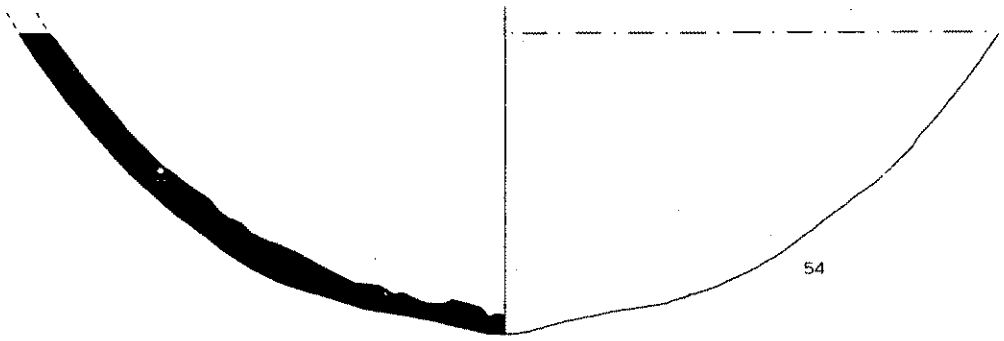
- 51.- Fragment de vora exvasada i part de l'esquena d'una àmfora de les mateixes característiques que l'anterior. El llavi és quelcom apuntat. Les superfícies externa i interna són de color marró-grisenc; el nucli és de tonalitat gris-cendra. La pasta és molt porosa, amb fi desgriquant a base de pedretes i partícules silíciques.
- 52.- Fragment de vora exvasada i part de l'esquena d'una àmfora de les mateixes característiques que les anteriors. El llavi és una mica apuntat. Superfície exterior ocre-rosada, amb diverses zones griseses. La interna i la pasta, dura i porosa, són de tonalitat grisosa; sense desgriquant apreciable.
- 53.- Fragment de vora exvasada, quelcom motllurada i llavi una mica apuntat. Pertany a una àmfora de les mateixes característiques que les anteriors. La pasta és lleugerament esquistosa i ofereix abundoses pedretes. És de color ocre-rosaci.
- 54.- Fragment de base arrodonida pertanyent a una àmfora de les mateixes característiques que les anteriors. La superfície externa és de color marró clar, amb clapets grisenques, i la interna és també grisenca. La pasta és porosa i presenta algunes pedretes.
- 55.- Fragment de base còncava pertanyent a una àmfora. Pasta homogènia, desgriquant fi. Color ocre terrós, amb abundants clapets griseses a la superfície externa.
- 56.- Fragment de paret en el qual es conserva una nansa, de tipus de doble tendó, pertanyent a una àmfora. Ambdues superfícies són de tonalitat ocrosa. La pasta, grisenca, és porosa i conté abundoses pedretes.
- 57.- Fragment de la paret d'una àmfora, en el qual es conserva una nansa de doble tendó. A manera de decoració suposem que van ser fets els acanallats que es poden apreciar per sota de la nansa. Pasta homogènia, amb abundoses pedretes i partícules de quars i mica.

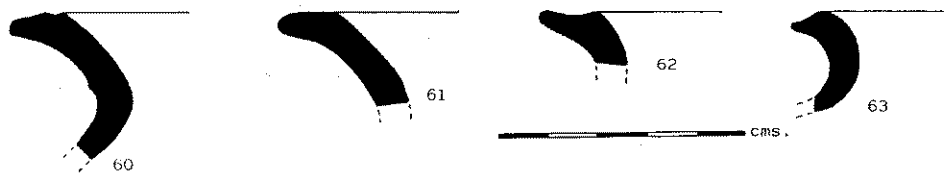
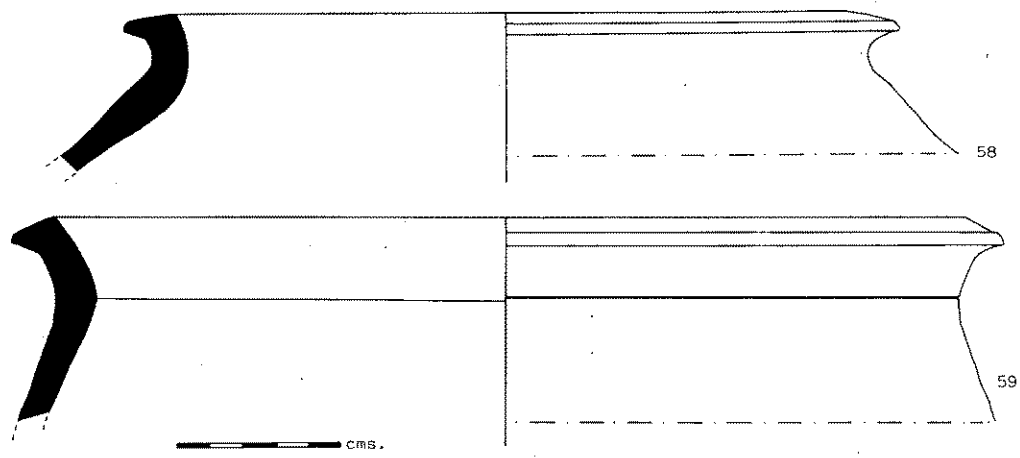
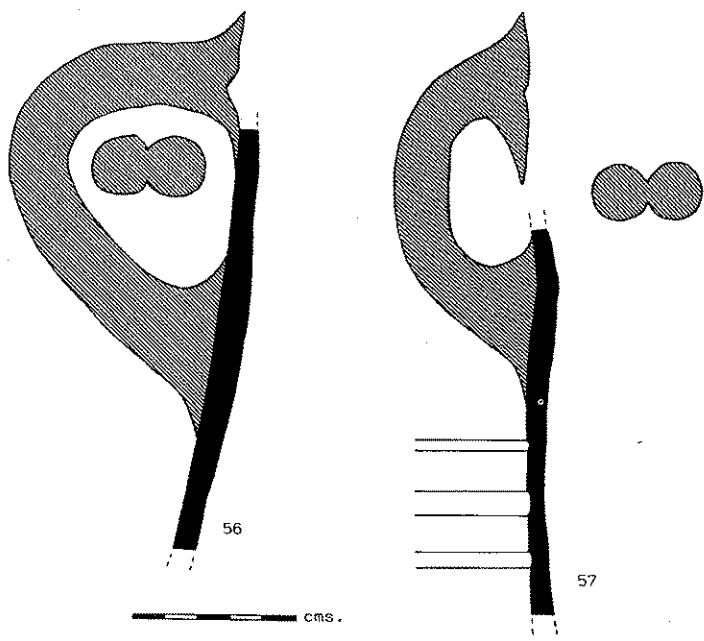
Gerres de coll còncav (tipus coll de cigne):

- 58.- Fragment de vora i arrencada superior de la panxa. Pasta homogènia, dura i consistent. Color ocre-rogent.
- 59.- Fragment de vora i arrencada superior de la panxa. Ambdues superfícies són rugoses. La pasta és dura, de color gris-verdós, amb un fi i abundós desgriquant calcari i silícic.
- 60.- Fragment de vora i arrencada superior de la panxa. Les superfícies es troben prou desgastades. La pasta és grisenca, porosa, amb abundants pedretes.
- 61.- Fragment de vora, molt erosionat. Pasta sorrenca, de color ocre-terrós.
- 62.- Fragment de vora, molt erosionat. Pasta sorrenca, porosa, amb pedretes. Color maó.
- 63.- Fragment de vora, prou desgastat. Pasta fina, molt depurada. Color ocre-rosaci.

— 0.5 — CRS.

- 64.- Fragment de vora, molt desgastat. Pasta arenosa, color ocre terrós, amb pedretes.
- 65.- Fragment de vora, molt desgastat. Pasta de color rosaci, porosa i arenosa.

Els fons:

- 66.- Fragment de fons còncav. Pasta depurada, compacta, color grisenc.
- 67.- Fragment de fons còncav. Pasta fina, molt depurada, i de color groguenc. Aplicació d'una engalba rogenca, molt fina a ambdues superfícies.
- 69.- Fragment de fons amb peu incipient i perfil exterior còncav, de pasta ocre-terrós depurada.

Els plats:

- 70.- Fragment de vora i arrencada del cos d'un plat, probablement trípode (?). Superfícies quelcom desgastades, de color ocre-rogenç. La pasta és molt consistent i al tall ofereix un aspecte sandvitx: grisosa amb nucli rogenç.

Altres:

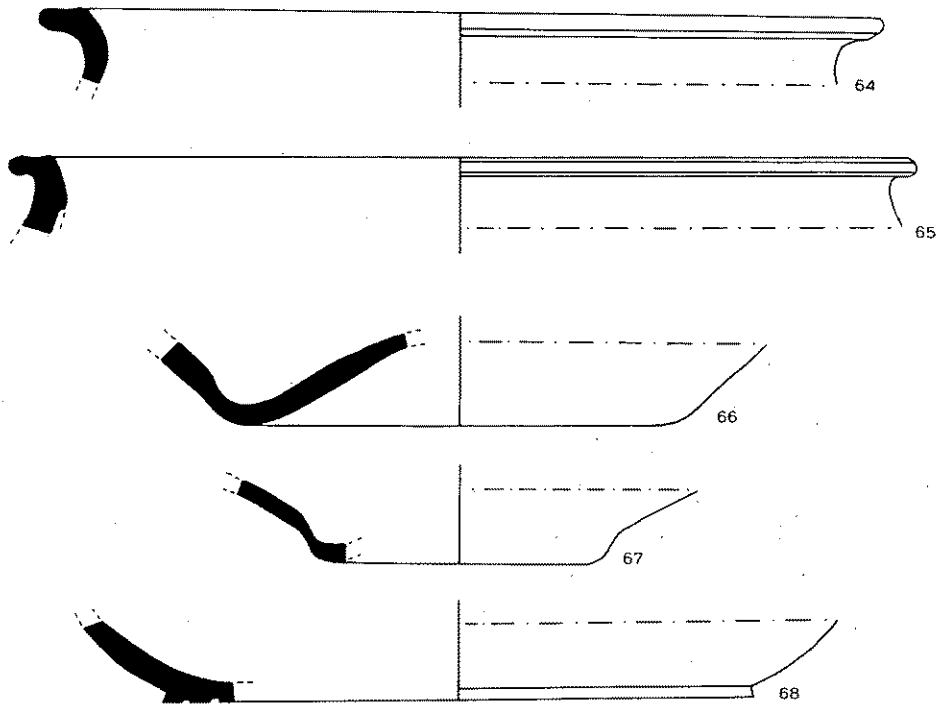
- 71.- Petit fragment de la paret d'un vas del qual desconeixem la forma, i en què amb prou feines s'endevina una decoració de bandes i semicercles concèntrics, xocolatats. Pasta dura amb granets calcaris. Superfície externa de color ocre terrós i la interna marró-grisenca.

Ceràmica grisa

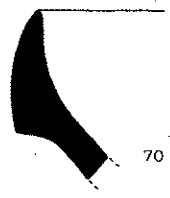
- 68.- Fragment de fons pla, amb estries en la part exterior del fons. Té revora. Les superfícies es troben molt desgastades. La pasta, grisenca, és molt tova i fina. Feta a torn.

COMENTARI DELS MATERIALS

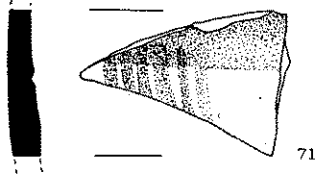
Malgrat l'estat general del jaciment, fortament malmès pels motius ja esmentats, hem pogut reunir uns interessants materials arqueològics, objecte ara d'estudi. Tal i com hem ressenyat en el nostre apartat: «Els Materials», pogueren ser individualitzats els recollits en el Sector Sebes I, dels recollits en el sector de més cota, Sebes II, atenent a la tipologia i datació.

cms.

cms.

SEBES I

Material lític

Si bé una gran quantitat d'excavacions de jaciments del Bronze final permeten d'asseverar la pràctica extinció de la utilització del sílex a partir de les etapes més avançades del Bronze mitjà, excepte algunes minses i esporàdiques peces emprades per a unes finalitats molt concretes -elements de falç o de trill (5), un gran nombre de localitats de la Ribera d'Ebre atribuïbles a època preibèrica i ibèrica ofereixen entre els seus materials un cert percentatge d'elements de sílex. Entre d'altres jaciments, podem destacar el Barranc del Mosselló, a Flix (6); Els Castellons, a Ascó (7); Els Tossals d'Andisc, a Vinebre (8); La Roca del Sol, a Garcíà (9); i la Torreta, a Miravet (10).

L'utilitatge lític presentat és pobre i residual en el seu conjunt, i poc explícit. També ho són una destrala de basalt bastant desgastada i un pic de granit fragmentat. Tanmateix, sí que és destacable l'existència en el jaciment d'un bon nombre de peces de molí de frotació.

Material ceràmic a mà

Quant a les formes, es troben representats entre les ceràmiques brunyides, el vas de marcat perfil en S provist d'una decoració de zones acanalades sota el coll (núm. 42); els fragments núms. 22 i 23, també de vasos, de vora exvasada convexa per fora i acanalada per dins, llavi bisellat, amb una acusada aresta interna en el punt d'inflexió vora/coll, els fragments del qual s'han de situar a la fase de transició entre el Bronze final i la primera Edat del Ferro, o, en d'altres paraules, en el període III de S. Vilaseca (11), que el citat autor determina a partir de l'estudi de les necròpolis d'El Molar i la Tosseta dels Guiamets (ambdós del Priorat). Entre la ceràmica no cuidada destaquem els vasos de coll alt i obert (núms. 8, 10, 11, 13, 16), alguns plats/tapadora amb llavi bisellat (núms. 17 i 18); juntament amb vasos de probable perfil en S o bitroncocònics (núms. 39 a 41) amb vora exvasada, de poc coll, decorats amb cordons (digitats i incisos) i amb un fons pla, el qual presenta una revora (espècie de taló) fortament marcada, que troba nombrosos paral·lels dins l'àmbit del Bronze final regional. Documentem també un fragment de nansa engruixida longitudinalment (núm. 30), donant la sensació de voler imitar així algun tipus de les nanses pròpies de les ceràmiques a torn colonials mediterrànies.

La notable semblança de les dites peces amb les estudiades per nosaltres procedents de la Torreta (Miravet, Ribera d'Ebre) (12) abonaria la seva atribució a un moment pròxim al ja assenyalat. En ambdós jaciments afecten tots una pasta correntment poc depurada i de cuïta irregular, amb tonalitats que van des del fosc-negrós al roig-ataronjat. La dita pasta és relativament granulosa en desgreixant de quars i mica, i també de calcària, de grandària bastant homogènia en tots els fragments. S'observa també la utilització de matèria orgànica com a desgreixant, per la presència de múltiples foradets deixats com a conseqüència de la coccio.

Quant als fragments de campaniana B (13) núms. 46 i 47, no els assignem una importància cronològica com a fòssils directors que podrien ser. Creiem que estan relacionats amb els materials aflorats a la plana compresa entre el riu i els aturonaments, on abunden ceràmiques d'època romana -porcions d'àmfora, sigil·lates, etc.-, juntament amb d'altres de medievals. Aquest paratge va ésser habitat quasi sense interrupció des d'aleshores. Avui dia existeixen encara alguns masos.

SEBES II

Material ceràmic

La primera sèrie la integren les mateixes espècies a mà del Sector precedent. Destaquem el vas núm. 48, decorat amb cordons digitats al coll. Una segona sèrie la comprendrien les ceràmiques a torn de tipus ibèric, en la seva majoria sense restes de pintura. Es tracta d'una ceràmica de pasta d'identiques qualitats a les observades a les argiles de la zona, la qual cosa abonaria la hipòtesi d'una producció local o no massa allunyada d'aquest jaciment (14).

Estudi comparatiu de les formes:

Les àmfores, representades pels núms. 50 a 57, es caracteritzen per una vora que és una prolongació exvasada del cos, el llavi arrodonit o una mica apuntat, i una esquena també arrodonida sobre la qual es situen dues nanses de doble tendó. El perfil de la panxa probablement seria sinuós per anar estrenyent-se formant una base arrodonida, a excepció del núm. 55. Podrien correspondre el tipus I-1 d'A. Ribera (15), àmfores de tradició púnica, aparegudes entre finals del

segle VI i principis del V a. de C. i que perdurarien fins al segle IV a.C. També es poden homologar amb un fragment del Cerro Macareno (Sevilla), el 1406 de l'inventari de M. Pellicer (16), datat de començaments del segle IV a.C.

Les gerres, representades pels núms. 58 a 65, són de vora oberta i divergent, amb perfils dels anomenats «coll de cigne», corresponents a peces de mitjanes i grans proporcions. En primer lloc, agrupem les vores de perfil triangular (núms. 58 i 59), recollides en els perfils d'I. Solier (17) i J.J. Jully (18). Solier fixa com a cronologia el darrer quart del segle VI i Jully situa la seva fi a començaments del V. a.C. El núm. 59 apareix també mencionat també per M. Sanz (19) entre els materials del barranc del Mosselló (Flix), localitat que situa aquest autor entre els segles V i VI a.C. En segon lloc, tractarem les vores exvasades i un xic engruixides núms. 60, 64 i 65, coincidents amb les publicades per M. A. Martín i E. Sanmartí (20) entre les pertanyents a l'Illa d'En Reixac (Ullastret, Baix Empordà), també relacionades amb les estudiades per I. Solier (21), datades en el tercer quart del segle VI a.C. El núm. 60 apareix mencionat per E. Sanmartí i J. Padró (22) entre els materials del Piuró del Barranc Fondo (Massalió, Matarranya) col·locat en l'Horitzó Ibèric Antic II, la fi del qual situen els mateixos autors en el primer quart del segle V a.C. El núm. 64 és idèntic al que M. Sanz apunta amb el núm. 23 del Barranc del Mosselló (23). Els núms. 62 i 63 estan entre els materials del segle V que M. Sanz localitza a Santa Madrona - 1 (Riba-roja d'Ebre) (42).

Les ceràmiques grises estan documentades per un sol fragment pertanyent a una base amb acanalats al fons exterior (núm. 68) classificable entre els segles V i IV a.C.

El fragment núm. 70 recorda el perfil de les vores dels plats de peu trípode, els quals tenen les mateixes característiques cronològiques que s'han indicat per a les àmfores (25).

El núm. 71 ofereix semblança amb les ceràmiques pintades estudiades per M. Sanz, procedents del Barranc del Mosselló (26).

OPINIÓ SOBRE EL JACIMENT

Aquesta localitat deuria basar la seva activitat econòmica en les explotacions agrícoles de la plana al·luvial que s'assenta als seus peus i dels petits altiplans que queden al nord del jaciment.

Sembla que el lloc va tenir, almenys, dos moments d'ocupació, el primer l'ubiquem en el període III de S. Vilaseca, entre el 750 i el 600 a.C., al qual corresponen els materials recollits en el Sector I de Sebes. Al segon moment, ens inclinem a atorgar-li una cronologia situable dins del segle V i començaments del IV a.C., corresponent als materials ibèrics del Sector II o aturonament més enlairat; és a dir, a un estadi coetani al del poblat del Barranc del Mosselló, que és davant mateix, a l'altra banda del riu, cosa que fa pensar en la possibilitat d'algun tipus de relació entre ambdós poblats.

Carles Garola i Bartolí
Reus, desembre de 1985

NOTES

- 1.- SANZ Y MARTÍNEZ, M., 1973/74. *Población ibérica del Valle del Ebro*. Boletín Arqueológico, Época IV, Fascs. 121-128, Tarragona, pp. 11-22.
- 2.- GENERA I MONELLS, M., 1979. *Anotaciones sobre nuevos hallazgos de yacimientos ibéricos, en la comarca de la Ribera d'Ebre (Tarragona)*. La Baja Epoca de la Cultura Ibérica. Actas de la Mesa Redonda celebrada en conmemoración del décimo aniversario de la Asociación Española de Amigos de la Arqueología, Madrid, pp. 297-302.
GENERA I MONELLS, M., 1982. *Inventari arqueològic de la Ribera d'Ebre*. FONAMENTS núm. 3, Barcelona, pp. 62-63.
- 3.- SANZ Y MARTINEZ, M., 1978. *Población Ibérica del Valle del Ebro II. El yacimiento del Barranco del Mussilló (Flix)*. Boletín Arqueológico, Época IV, Fascs. 141-144, Tarragona, pp. 55-72.
- 4.- GENERA, M., 1979, op. cit.
- 5.- ROVIRA, J. i SANTACANA, J., 1982. *El yacimiento de la Mussara (Tarragona), un modelo de asentamiento pastoril en el Bronce final de Catalunya*. MONOGRAFIES ARQUEOLÒGIQUES núm. 2, Barcelona, pp. 64-65.
- 6.- SANZ, M., 1978, op. cit.
- 7.- GENERA, M., 1982, op. cit., pp. 66-68.
- 8.- GENERA, M., 1982, op. cit., pp. 82-84.
- 9.- GENERA, M., 1982, op. cit., pp. 105 i 106.
- 10.- GAROLA I BARTOLÍ, C., 1980. *El Turó de la Torreta (Miravet, Ribera d'Ebre)*. Butlletí Arqueològic, Época V, núm. 2, Tarragona, pp. 23-43.
- 11.- VILASECA, S.; SOLÉ, J. M. i MAÑE, R., 1963. *La Necrópolis de Can Canyís (Banyeres, Prov. de Tarragona)*. TRABAJOS DE PREHISTORIA VIII, Madrid, pp. 74-88.
- 12.- GAROLA, C., 1980, op. cit.
- 13.- Per a les ceràmiques campanianes hem utilitzat: BERTRAN, M., 1978, *Cerámica Romana. Tipología y Clasificación*. Libros Pórtico, Sragossa, p. 57.
- 14.- SANZ, M., 1978 op. cit. p. 70.
- 15.- RIBERA LACOMBA, A., 1982. *Las ánforas prerromanas valencianas (fenicias, ibéricas y púnicas)*. Serie de Trabajos varios del S.I.P., núm. 73, València, pp. 99-109.
- 16.- PELLICER CATALAN, M., 1978. *Tipología y cronología de las ánforas prerromanas del Guadalquivir según el Cerro Macareno (Sevilla)*. HABIS, núm. 9, Sevilla, pp. 380-381, fig. 5.
- 17.- SOLIER, Y., 1976/78. *La culture ibéro-languedocienne aux VIe-Ve siècles*. AMPURIAS 38-40, Barcelona, p. 236, fig. 14 i pàg. 251, fig. 38.

- 18.- JULLY, J.J., 1976/78. *Céramiques ibéro-languedociennes et ibériques classiques*. AMPURIAS 38-40, Barcelona, p. 389, fig. 2.
- 19.- SANZ, M., 1978, op. cit., p. 58, làm. III, fig. 7.
- 20.- MARTIN, M. A. i SANMARTÍ, E., 1976/78. *Aportación de las excavaciones de la «Illa d'En Reixach»*. AMPURIAS 38-40, Barcelona, p. 443, fig. 11.
- 21.- SOLIER, Y., 1976/78, op. cit., pàg. 236, fig. 14 i pàg. 238 fig. 16,2.
- 22.- SANMARTÍ, E. i PADRÓ, J., 1976/78. *Iberización en las Comarcas Meridionales de Cataluña*. AMPURIAS 38-40, Barcelona, p. 172, fig. 10,7.
- 23.- SANZ, M., 1978, op. cit. p. 62, làm. VIII, fig. 23.
- 24.- SANZ MARTÍNEZ, M., 1980. *Población ibérica del Valle del Ebro (IV). Santa Madrona - 1 (Ribarroja de Ebro)*. Butlletí Arqueològic, Època V, núm. 2, Tarragona, p. 70, fig. 3.
- 25.- GIL-MASCARELL, M., 1981. *Bronze Final y comienzo de la Edad del Hierro en el País Valenciano*. Monografías del Laboratorio de Arqueología de Valencia núm. 1, València, p. 55.
- 26.- SANZ, M., 1978, op. cit. p. 57, làm. II, fig. 2.